

Nikoła Dąbrowska

e-mail: 188082@student.ue.wroc.pl

ORCID: 0009-0005-2787-7632

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Odpowiedzialność społeczna w formie wspierania OPP w aspekcie podatku dochodowego

DOI: 10.15611/2025.56.6.04

JEL Classification: H24, H80

© 2025 Nikoła Dąbrowska

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Dąbrowska, N. (2025). Odpowiedzialność społeczna w formie wspierania OPP w aspekcie podatku dochodowego. W: M. Biernacki i R. Kowalak (red.), *Rachunkowość* (s. 37-50). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Wspieranie organizacji pożytku publicznego (OPP) poprzez przekazywanie 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych odgrywa coraz większą rolę w społeczeństwie. W artykule przeanalizowany został rodzaj takiego wsparcia pod kątem odpowiedzialności społecznej. Jest to sposób, który daje możliwość pośredniego wpływu na otoczenie. Ponadto opisane zostały wymagania i korzyści płynące z posiadania przez organizację statusu OPP. Omówiono wpływy z takich wpłat jako jedno ze źródeł finansowania działalności organizacji pozarządowych ze wskazaniem możliwości wydatkowania zdobytych środków. Na podstawie obowiązujących aktów prawnych ukazano zmiany w funkcjonowaniu mechanizmu przekazywania 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych od początku jego wprowadzenia. Przedstawione statystyki obrazują wzrostową tendencję zaangażowania podatników i wpłacanych kwot. Jako podsumowanie przedstawione zostało zestawienie plusów, minusów, szans i zagrożeń rozwijania się takiego mechanizmu.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność społeczna, podatek dochodowy, organizacje pożytku publicznego

1. Wstęp

Odpowiedzialność społeczna jest jednym z kluczowych elementów budowania przyjaznego środowiska, w którym każdy ma szansę na zrównoważony rozwój. W dobie rosnących wyzwań społecznych, gospodarczych i środowiskowych zarówno jednostki, jak i przedsiębiorstwa coraz częściej angażują się w działania wspierające organizacje pożytku publicznego (OPP). W Polsce istotnym narzędziem wspierania tych organizacji stało się przekazywanie 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych. Taki mechanizm daje podatnikom możliwość bezpośredniego wsparcia celów społecznie użytecznych. Jednostki ubiegające się o to wsparcie finansowe dla swojej działalności muszą najpierw zdobyć tytuł organizacji pożytku publicznego, co nie należy do najprostszych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza odpowiedzialności społecznej w kontekście wspierania organizacji pożytku publicznego poprzez wykorzystanie narzędzia, jakim jest 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych. Przedmiotem badań są zarówno aspekty prawne, jak i praktyczne tego mechanizmu, a także jego rola w promocji idei odpowiedzialności społecznej. Mechanizm zostanie również przedstawiony jako źródło finansowania działalności fundacji i innych organizacji pożytku publicznego.

2. Założenia odpowiedzialności społecznej

Ludzie i przedsiębiorstwa na całym świecie coraz większą uwagę przykładają do potrzeby wspierania działań społecznie użytecznych i odpowiedzialnych. Odpowiednia postawa organizacji wobec społeczeństwa, z którym ma styczność, oraz jej wpływ na środowisko stają się kluczowymi elementami oceny jej wyników oraz zdolności do utrzymania skutecznej działalności. Odpowiedzialność jednostek za wpływ ich decyzji i działań na otaczający świat i społeczeństwo opiera się na przejrzystym oraz etycznym postępowaniu. Taki sposób działania przyczynia się do zrównoważonego rozwoju środowiska, a tym samym do dobrobytu społeczności. Społeczna odpowiedzialność organizacji jest zatem zintegrowana z jej działaniami i praktykami oraz obecna w relacjach, jakie nawiązuje.

Społeczna odpowiedzialność to zagadnienie odnoszące się nie tylko do działań przedsiębiorstw, jednak na początku było kojarzone tylko z biznesem. W takim aspekcie stosowany był termin „społeczna odpowiedzialność biznesu” (*corporate social responsibility*, CSR). Z upływem czasu wszystkie organizacje i jednostki na świecie uświadamiały sobie, że i one mają wpływ na środowisko, a termin odpowiedzialności społecznej ma zastosowanie również do nich. Zagadnienie to składa się z wielu elementów, które obrazują potrzeby oraz oczekiwania społeczeństwa i dlatego często ulegają zmianom. Podczas powstawania nowego problemu bądź zagrożenia na świecie, społeczeństwo odczuwa nowe potrzeby i oczekiwania wobec różnych organizacji i jednostek. W początkowej fazie rozwijania się tego zjawiska najbardziej było ono widoczne w postaci działalności filantropijnej. Stopniowo zaczęto zauważać różnorodne kwestie, takie jak praktyki w obszarze pracy oraz zasady uczciwej działalności operacyjnej. Z upływem czasu w miarę nabierania tych pojęć na znaczeniu dodano do nich również takie zagadnienia, jak prawa człowieka, ochrona środowiska, ochrona konsumentów oraz przeciwdziałanie defraudacji i korupcji. Taki przebieg pojmowania odpowiedzialności społecznej do tej pory może wskazywać na kolejne zmiany i modyfikacje w przyszłości.

Organizacje angażujące się w działania na rzecz społecznej odpowiedzialności jednocześnie kształtują swój wkład w zrównoważony rozwój, aspirując do jego maksymalizacji. Warto zauważyć, że nie ma ustalonej listy zasad dotyczących społecznej odpowiedzialności, co pozwala jednostkom na elastyczne dostosowanie się do wytycznych zawartych w normach. A te zostały opracowane przez ekspertów z różnych

dziedzin życia i pozwalają na elastyczne dostosowanie się do ich wytycznych oraz zastosowanie takich zasad w każdym kluczowym obszarze działalności organizacji. Założenia zawarte we wspomnianych normach to m.in.:

- Rozliczalność – termin mówiący o zasadach rozliczania się organizacji z jej wpływem na społeczeństwo, gospodarkę i środowisko. Norma stanowi o odpowiedzialności leżącej po stronie kierownictwa za działania zgodne z obowiązującym prawem oraz wpływie podejmowanych decyzji na otoczenie.
- Przejrzystość – dotyczy jasności decyzji i działań wywierających wpływ na środowisko; zasada ta oznacza możliwości odczytania informacji o polityce i postępowaniu danej jednostki w pełnym i uzasadnionym zakresie wraz z informacją na temat jej prawdopodobnego oddziaływania na naturalne otoczenie. Jednak tego zagadnienia nie należy mylić z wszelkiego rodzaju informacjami poufnymi czy zastrzeżonymi, których przekazanie mogłoby wpłynąć na zobowiązania prawne.
- Postępowanie etyczne – przedsiębiorstwa i jednostki wyznają wartości, które wyrażają troskę oraz zainteresowanie dobrem ludzi, zwierząt i otaczającego świata, ale również mówią o zobowiązaniu do uwzględniania wpływu swoich poczynań na interesy pozostałych.
- Poszanowanie interesów interesariuszy – zagadnienie dotyczy respektowania interesów kontrahentów i jednostek z otoczenia. Główną powinnością we wdrażaniu tej zasady jest konieczność zidentyfikowania interesariuszy, szanowania ich praw i zważania na ich interesy. Równie ważne w danej zasadzie jest podjęcie analizy relacji zaistniałej pomiędzy interesariuszami a oczekiwaniami społeczeństwa z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju.
- Poszanowanie prawa – poszanowanie prawa to zasada, która dotyczy każdej jednostki, organizacji czy przedsiębiorstwa, jak sama nazwa wskazuje oznacza znajomość prawa i podejmowanie decyzji z nim zgodnych. Działania takich podmiotów muszą być więc przemyślane pod względem prawnym. W celu skutecznego wdrożenia tego obowiązku wszelkie organizacje powinny zapewnić dostęp do bieżących przepisów, aby szerzyć świadomość w ich zakresie. Takie działania pomogą uniknąć wszelkich niedogodności prawnych i panującej dezinformacji.
- Poszanowanie międzynarodowych norm postępowania – przestrzeganie międzynarodowych norm postępowania powinno być realizowane z jednoczesnym poszanowaniem obowiązujących przepisów prawnych. W sytuacjach gdy prawo lub procedury jego wdrażania nie przewidują odpowiednich zabezpieczeń środowiskowych lub społecznych, organizacje powinny dążyć przynajmniej do stosowania międzynarodowych standardów postępowania. W przypadku gdy obowiązujące przepisy lub procedury są niezgodne z międzynarodowymi normami, a ich naruszenie może prowadzić do istotnych konsekwencji, organizacja pragnąca pełnić rolę społecznie odpowiedzialną, w miarę swoich możliwości, dokonuje analizy charakteru swoich relacji oraz działań w ramach danej jurysdykcji.

- Poszanowanie praw człowieka – zagadnienie to dotyczy nie tylko szanowania praw człowieka, ale także szeroko pojętej świadomości w tym temacie, która powinna doprowadzić do podejmowania odpowiednich działań podczas obserwacji zachowań sprzecznych z poszanowaniem tej zasady. (por. PKN, b.d.).

Organizacje angażujące się w społeczną odpowiedzialność dążą do maksymalizacji swojego wkładu w zrównoważony rozwój, kierując się normami opracowanymi przez ekspertów. Elastyczność tych norm pozwala na ich zastosowanie w różnych obszarach działalności, a ich kluczowe założenia obejmują najważniejsze tematy. Przestrzeganie tych zasad umożliwia organizacjom skuteczne wdrażanie społecznej odpowiedzialności, co nie tylko wpływa na ich rozwój, ale również przyczynia się do kształtowania bardziej zrównoważonego i odpowiedzialnego społeczeństwa (Krodzewska-Skoczylas i Żarlicka, 2015, s. 282).

Należy zaznaczyć, że mimo szeroko poruszanego tematu w biznesie społeczna odpowiedzialność dotyczy się nie tylko tej sfery, ale również sektora organizacji pozabiznesowych, takich jak organizacje publiczne czy pozarządowe. Tak obszerny zakres obowiązywania poruszanego zagadnienia wskazuje na odzwierciedlenie w nim nie tylko oczekiwań społeczeństwa globalnego bądź lokalnego, ale także oczekiwań indywidualnych.

Organizacje pozarządowe nie są nastawione na zysk, a ich cele zazwyczaj są określone przez statut. Takie jednostki działają, aby zaspokoić dane potrzeby społeczeństwa. Jedną z form organizacji pozarządowych są stowarzyszenia i fundacje, które w Polsce są regulowane przez oddzielne przepisy. Każda działająca w ten sposób organizacja próbuje objąć swoimi działaniami pewien obszar zawierający się w terminie społecznej odpowiedzialności, np. prawa człowieka. Odrębną kwestią jest jednak podejście jednostki do integracji swojej działalności z zasadami społecznej odpowiedzialności. Podczas ustalania powiązań między swoimi działaniami a omawianym zagadnieniem łatwiej przyjdzie identyfikacja interesariuszy organizacji.

Podejście organizacji pozabiznesowych coraz wyraźniej wskazuje na ich dążenie do społecznej odpowiedzialności, zgodności z określonymi zasadami oraz aktywności podejmowane w ramach poszczególnych obszarów społecznej odpowiedzialności. Wzrastające oczekiwania społeczne oraz dostosowywane do nich regulacje prawne wymuszają nie tylko implementację zasad społecznej odpowiedzialności, ale także funkcjonowanie zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Należy zauważyć, że w wielu organizacjach, zwłaszcza pozabiznesowych, poziom tej świadomości pozostaje niewystarczający. Większe przedsiębiorstwa gospodarcze, zgodnie z wewnętrznymi ustaleniami, sporządzają roczne raporty dotyczące swoich działań w zakresie społecznej odpowiedzialności, które są publikowane na ich stronach internetowych oraz w inny sposób udostępniane interesariuszom. W organizacjach pozabiznesowych dotychczas nie wprowadzono podobnego podejścia, co może być wynikiem nie tylko braku pełnej świadomości, ale także wymagań czasowych związanych z pracochłonnością tego procesu. Ustanowienie międzynarodowej normy

ISO 26000 przyczyniło się do rozszerzenia i uporządkowania podejścia do społecznej odpowiedzialności oraz do uwrażliwienia na kluczowe działania wszystkich organizacji, również pozabiznesowych, w tym obszarze. Z perspektywy organizacji pozabiznesowych istotne jest, aby analizować je nie tylko poprzez pryzmat przepisów prawnych i statutów, na podstawie których funkcjonują, ale również w kontekście wytycznych zawartych w międzynarodowej normie dotyczącej społecznej odpowiedzialności. Takie spojrzenie może znacząco ułatwić proces doskonalenia działania organizacji pozabiznesowych (Krodkiewska-Skoczylas i Żarlicka, 2015, s. 285).

3. Istota organizacji pożytku publicznego (OPP)

Jednym z elementów tworzących demokratyczne państwo jest możliwość funkcjonowania w nim wszelkiego rodzaju organizacji obywatelskich promujących i działających na rzecz wspólnego dobra. Bez wątplenia zaliczają się do nich organizacje pożytku publicznego. Status pożytku publicznego jest nadawany organizacjom pozarządowym poprzez wpis do Krajowego Rejestru Sądowego poprzedzony orzeczeniem sądowym. W Polsce taki typ jednostek został wyróżniony dopiero wraz z wprowadzeniem ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przez wskazanie organizacji, które realizują zadania z zakresu pożytku publicznego. Wspomniana ustawa mówi o pewnym zakresie zadań, które uznawane są za działalność użytku publicznego. Przedstawiony zakres jest bardzo obszerny przez co zawierały się w nim zarówno działania organizacji *non-profit* o charakterze dobroczynnym, jednostki szerzące działalność edukacyjną, jak i te, które wspierają rozwój wszelkich obszarów społeczeństwa. Takie jednostki pozarządowe tworzą szczególną kategorię zaliczaną do tzw. trzeciego sektora. Otrzymanie takiego statusu odróżnia te organizacje od innych, które również specjalizują się w działaniach charytatywnych. Aby go zdobyć i zachować, należy spełnić wiele wymagań, ale posiadanie go wiąże się z równie wieloma korzyściami i przywilejami. Celem takich rygorystycznych założeń jest zagwarantowanie transparentności działania i ukazanie danych organizacji jako godnych zaufania publicznego, natomiast szereg ułatwień ma usprawniać działania tych organizacji. Ubiegać się o otrzymanie takiego statusu mogą wyłącznie kategorie podmiotów wymienione w ustawie. Jest to zamknięty katalog, dlatego m.in. stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego bądź spółdzielni socjalnych, które mogą prowadzić działalność uznawaną za działalność pożytku publicznego, nie są w nim jednak ujęte i nie mogą ubiegać się o przyznanie takiego statusu. Należy pamiętać, że decydujące jest spełnienie wszystkich wymogów zawartych w ustawie (Piechota, 2011, s. 23-24).

Jako pierwszy wymóg zgodnie z ustawą podaje się konieczność prowadzenia działalności pożytku publicznego na rzecz dobra społecznego lub konkretnej grupy osób. Kluczowym warunkiem jest, aby dana grupa została uznana za taką ze szczególnie trudną sytuacją życiową lub materialną w porównaniu z resztą społeczeństwa. Poddając analizie ten wymóg, dochodzi się do wniosku, że na zapewnienie

jego spełnienia istotny wpływ ma nie tylko rodzaj prowadzonej działalności, ale również odbiorcy, do których te działania są kierowane. Warto zauważyć, że podmiotem ubiegającym się o taki status może być jednostka prowadząca wyłącznie działalność pożytku publicznego, która zgodnie z podaną w ustawie definicją ma charakter dobroczynny i jest prowadzona przez organizacje pozarządowe.

Kolejny obowiązkowy do spełnienia wymóg przy ubieganiu się o status organizacji OPP odnosi się do działalności gospodarczej prowadzonej dodatkowo przez takie jednostki, a konkretniej jej zakresu. Ustawa daje możliwość organizacjom starającym się o uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego prowadzenia pobocznej działalności gospodarczej. Istotną kwestią w tym zagadnieniu jest uznanie takiej działalności za dodatkową w stosunku do głównego celu jednostki, jakim jest prowadzenie działalności pożytku publicznego. Chociaż pojęcie to nie zostało precyzyjnie określone, ważne jest, aby nie ulegało wątpliwości, że prowadzona działalność gospodarcza nie jest głównym zajęciem danej organizacji. W związku z tym przy ocenie, czy daną działalność gospodarczą można uznać za dodatkową należy wziąć pod uwagę wiele czynników, takich jak jej skala, zaangażowanie sił i wysokość przychodów w porównaniu z działalnością społecznie użyteczną.

Trzecim warunkiem uzyskania omawianego statusu jest wymóg dotyczący wykorzystania nadwyżki przychodów nad kosztami na działalność pożytku publicznego. To sformułowanie jest równoznaczne z wymogiem przeznaczenia całego dochodu z takiej działalności na kolejne decyzje przyświecające realizacji założeń działalności dobroczynnej jednostki. Wiąże się to z brakiem możliwości wydania zysków na np. wypłaty dla członków organizacji. W przypadku mowy o jednostkach organizacyjnych kościoła lub związku wyznaniowego, które prowadzą działalność pożytku publicznego, ten obowiązek nie obejmuje całego dochodu, ale tylko tę część, która została osiągnięta w wyniku prowadzenia działalności pożytku publicznego.

Innym wymogiem jest obowiązek posiadania kolektywnego organu kontroli lub nadzoru, który nie jest powiązany z organem zarządzającym i nie podlega mu w zakresie spełniania wewnętrznych kontroli i nadzoru. Rozwijając kwestię dotyczącą członków takiego organu, istnieją trzy ograniczenia zawarte w ustawie. Pierwsze głosi, że członkowie organu zarządzającego nie mogą być związani z członkami organu kontroli lub nadzoru małżeństwem, wspólnym życiem, pokrewieństwem, powinowactwem ani podległością służbową. Po drugie, nie mogą do niego należeć osoby, które zostały skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub za przestępstwo skarbowe. Trzecią kwestią jest prawo do zwrotu uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenia, które nie może przekraczać przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Takie ograniczenie zostało wprowadzone prawdopodobnie w celu zminimalizowania ryzyka, że organizacje będą wypłacać członkom organu kontroli lub nadzoru wysokie wynagrodzenia w nadziei na łagodniejsze podejście do ich działań.

Kolejna przesłanka dotyczy samych członków organu zarządzającego organizacją ubiegającą się o status pożytku publicznego. Wspomniani członkowie muszą za-

świadczą, że nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe. Ma się to przyczynić do powoływania do organu zarządzającego osób, które zapewnią uczciwe i rzetelne wykonywanie funkcji.

Ostatnim, równie ważnym, warunkiem uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego jest postanowienie zawarte w statucie jednostki lub innym dokumencie wewnętrznym, które zabraniać będzie:

- udzielania pożyczek lub zabezpieczania zobowiązań majątkiem organizacji na rzecz jej członków, organów, pracowników oraz ich bliskich (małżonków, osób we wspólnym pożyciu, krewnych do drugiego stopnia, osób przysposobionych, podopiecznych i kuratorów),
- przekazywania majątku członkom, organom, pracownikom oraz ich bliskim na preferencyjnych warunkach lub bezpłatnie,
- wykorzystywania majątku na rzecz członków, organów, pracowników i ich bliskich na warunkach lepszych niż dla osób trzecich, chyba że wynika to z celów statutowych,
- zakupu towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie organizacji, jej organów lub pracownicy oraz ich bliskie osoby na zasadach mniej korzystnych niż rynkowe.

Jednostka, która spełnia wszystkie wyżej wymienione wymagania, uzyskuje status organizacji pożytku publicznego w momencie dokonania przez sąd odpowiedniego wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Jest to również równoznaczne z możliwością korzystania z wielu przywilejów przysługujących takim organizacjom. Należy do nich m.in. zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości oraz od czynności cywilnoprawnych. Najistotniejszym przywilejem jest prawo do otrzymania 1,5% podatku od osób fizycznych, które zostanie omówione w kolejnej części artykułu. Warunki korzystania z takich zwolnień zawarte są w ustawach regulujących poszczególne podatki. Pomimo skupienia się na przywilejach w postaci zwolnienia z niektórych należności publicznoprawnych należy pamiętać, że nie są to jedyne przywileje, z których mogą korzystać organizacje pożytku publicznego (Masternak, 2021, s. 145-146).

Zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych, które uregulowane jest w art. 17 ust. 2 pkt 6c Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (w skrócie u.p.d.o.p) dotyczy wyłącznie części dochodów, które są przeznaczone na działalność statutową i nie są powiązane z wydatkowaniem na ewentualnie prowadzoną działalnością gospodarczą. Oznacza to więc, że warunkiem skorzystania z takiego zwolnienia jest przeznaczenie osiągniętego dochodu na realizację działalności statutowej. Bez znaczenia pozostaje jednak, czy ów dochód został osiągnięty z działalności gospodarczej prowadzonej w charakterze pobocznym, jako pomoc w realizacji zadań statutowych czy też z samej działalności charytatywnej, tj. pożytku publicznego.

Drugim wymienionym zwolnieniem publicznoprawnym jest zwolnienie organizacji pożytku publicznego z podatku od nieruchomości. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14 Ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych jednostki ze statusem organizacji pożytku publicznego nie są zobowiązane do regulowania należności z tytułu podatku od nieruchomości w kwestii nieruchomości lub ich części, które są wykorzystywane przez taką jednostkę na realizację nieodpłatnej, statutowej działalności pożytku publicznego. Artykuł podaje również definicję wspomnianej działalności jako działalność prowadzoną przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (w skrócie: u.d.p.p.w), które działają dobroczynnie, w sferze zadań publicznych, nie pobierając przy tym wynagrodzeń. Jest to równoznaczne z tym, że zwolnieniem nie są objęte nieruchomości i ich części, które służą przy prowadzeniu działalności odpłatnych bądź gospodarczych tych jednostek.

Natomiast to art. 8 pkt 2a Ustawy z 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (w skrócie u.p.c.c) reguluje zwolnienie organizacji pożytku publicznego od podatku od czynności cywilnoprawnych. Podobnie jak przy wcześniejszych podatkach, zwolnienie z podatku od czynności cywilnoprawnych dotyczy tylko czynności przeprowadzanych w zakresie nieodpłatnej działalności pożytku publicznego w myśl przepisów u.d.p.p.w. Z tego względu taki przywilej nie znajduje wielu zastosowań, ponieważ nie obejmuje on w żadnym stopniu czynności cywilnoprawnych dotyczących działalności odpłatnej.

Zestawione w ten sposób wymagania i niektóre przywileje płynące z nabycia statusu organizacji pożytku publicznego wskazują na istotność tych jednostek w społeczeństwie. Nie tylko działają na rzecz dobra wspólnego, realizując postawione sobie cele społeczne i charytatywne, ale także motywują i angażują do tego innych. Jednocześnie uzupełniają działania sektora publicznego w obszarach wymagających wsparcia. Funkcjonowanie organizacji pożytku publicznego opiera się na zasadach transparentności, bezinteresowności i działalności *non-profit*. Dzięki wielu przywilejom prawnym i społecznym mogą skutecznie realizować swoje założenia i przyczyniać się do budowania bardziej solidarnego i odpowiedzialnego świata.

4. Wpływy z 1,5% podatku jako źródło finansowania działalności organizacji *non-profit*

Najważniejszą formą finansowania, a zarazem największym przywilejem dla organizacji pożytku publicznego jest prawo do otrzymywania środków z przekazywanego 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych.

W 2004 roku do polskiego systemu podatkowego wprowadzono możliwość przekazywania 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego. Podstawę prawną do tej czynności stanowi art. 27 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zmiana ta wprowadziła źródło pozyskiwania środków na finansowanie działalności takich jednostek. Podatnik ma możliwość w określonym trybie

oraz na określonych zasadach przekazać 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz wybranej przez siebie organizacji pożytku publicznego. Zostało to uregulowane w Ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. W 2023 roku zwiększono 1% do 1,5% podatku.

Przekazanie części podatku w odróżnieniu od darowizny nie jest formą filantropii, gdyż dany procent i tak musi zostać opłacony przez podatnika na rzecz państwa. Nie jest to więc też ulga podatkowa. Podatnik ma tylko możliwość podjęcia decyzji odnośnie do wykorzystania 1,5% swojego podatku na rzecz wsparcia danej jednostki i wskazania, do kogo ma trafić kwota odliczenia. Organizacja, aby mogła skorzystać z takich środków, musi spełnić określone wymagania. Najważniejszym jest uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego, jak zostało to omówione we wcześniejszej części. Wiąże się to z wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego, najpóźniej do dnia 30 listopada roku podatkowego, za który podatnik może przekazać swoją część podatku. Przywilej otrzymywania wpływów z początkowo 1% podatku stał się mocną motywacją dla wielu jednostek do uzyskania statusu OPP. Z jego otrzymaniem wiąże się też coroczny obowiązek sprawozdawczy, obowiązek informowania o dysponowaniu środkami z 1,5% i specjalne wymogi księgowe. Organizacje muszą wyodrębniać otrzymane w ten sposób wpływy w prowadzonej ewidencji księgowej. Dodatkowo wyodrębnione powinny też zostać wszelkie wydatki z tych środków, w tym osobno wydatki na promocję. Nie ma możliwości dowolnego dysponowania otrzymanymi środkami. Wszystkie przekazane wpłaty należy przeznaczyć na statutową działalność pożytku publicznego. Każda organizacja podlega kontroli w tym zakresie, aby zapewnić uczciwość w tak ważnym temacie. Jeśli podczas kontroli dojdzie do stwierdzenia przeznaczenia tych pieniędzy na cel niezgodny z ustawą, jednostka będzie zobowiązana do zwrotu kwoty błędnie wydanej. W ten sposób zwrócone środki przekazane są do Funduszu Wspierania Organizacji Pożytku Publicznego. Te rygorystyczne zasady wpływają na podwyższenie standardów działania organizacji (Smołkowska, 2011, s. 2). Wniosek o przekazanie 1,5% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego jest częścią zeznania podatkowego. Każdy podatnik ma również możliwość wskazania konkretnego celu, na który chciałby, aby zostało przekazane wsparcie (podatki.gov.pl, b.d.).

Wprowadzenie w 2004 roku do polskiego systemu podatkowego mechanizmu przekazywania 1% podatku dochodowego na rzecz organizacji pożytku publicznego było istotnym krokiem w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Rozwiązanie to należy ocenić pozytywnie, ponieważ stworzyło realne możliwości finansowego wsparcia organizacji *non-profit* przez podatników.

Z roku na rok mechanizm ten zyskuje coraz większą popularność. Świadczy o tym systematyczny wzrost liczby osób decydujących się na przekazanie części swojego podatku na rzecz OPP, a także rosnąca suma środków trafiających do tych organizacji. Jednocześnie wzrasta świadomość społeczna dotycząca działalności organizacji pożytku publicznego, ich celów oraz znaczenia dla funkcjonowania społeczeństwa.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że warto kontynuować i intensyfikować działania upowszechniające ten mechanizm. Kluczowe obszary, na których powinny koncentrować się dalsze inicjatywy, to:

- edukacja i promocja – zwiększanie świadomości społecznej na temat działalności OPP i korzyści płynących z mechanizmu odpisu,
- ułatwienia dla podatników – uproszczenie procedury przekazywania 1%, w tym objęcie tą możliwością szerszych grup podatników, np. emerytów i rencistów,
- transparentność i monitoring – systematyczna analiza funkcjonowania organizacji pożytku publicznego, zwiększanie przejrzystości ich działań oraz dbałość o efektywne wykorzystanie otrzymywanych środków.

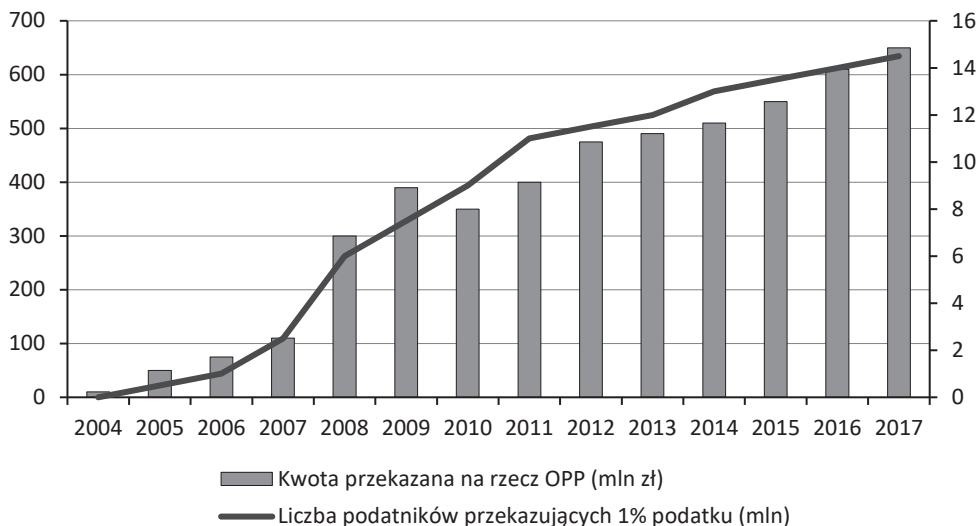
Pomimo rosnącego zainteresowania wciąż mniej niż połowa podatników korzysta z możliwości przekazania 1% podatku na rzecz OPP. To znacząca liczba, ale nadal niewystarczająca, by w pełni wykorzystać potencjał tego mechanizmu. Dlatego konieczne jest dalsze zwiększanie obecności OPP w świadomości społecznej oraz zachęcanie większej liczby podatników do korzystania z tej formy wsparcia. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa łatwy dostęp do informacji o działalności poszczególnych organizacji. Każdy podatnik, wybierając beneficjenta swojego odpisu, może zapoznać się z jego sprawozdaniami dostępnymi w bazie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na jego stronie. Dalszy rozwój i popularyzacja tego rozwiązania może znacząco przyczynić się do zwiększenia finansowej stabilności OPP, a tym samym do ich skuteczniejszego działania na rzecz społeczeństwa.

5. Zmiany w zakresie mechanizmu wpłacania 1,5%

Podczas funkcjonowania mechanizmu wpłacania 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych zostały wprowadzone istotne zmiany prawne. Wprowadzone ułatwienia sprawiły, że wpływy do organizacji pożytku publicznego diametralnie wzrosły. W początkowych latach wprowadzenia takiej możliwości mechanizm ten działał na mocy art. 27d ustawy podatkowej na zasadzie ulgi podatkowej, zmniejszającej zobowiązanie podatkowe. Cała procedura opierała się na samodzielnej wpłacie przez podatnika na konto jednej bądź wielu organizacji pożytku publicznego. Taka wpłata musiała mieć miejsce w terminie od 1 stycznia roku podatkowego do dnia złożenia zeznania podatkowego. Konieczne było również potwierdzenie dowodem wpłaty. W kolejnym roku termin został rozszerzony o okres od 1 maja do 31 grudnia roku podatkowego, za który składane jest zeznanie. Dalszy mechanizm polegał na zmniejszeniu podatku dochodowego o wartość przelanej kwoty, która nie mogła być większa niż 1% podatku należnego wykazanego w zeznaniu. Dopiero po złożeniu zeznania dany podatnik czekał na zwrot z urzędu nadpłaconego podatku. Mechanizm wpłacania 1% podatku wyglądał tak aż do 2007 roku. Wraz z rokiem 2008 system wsparcia organizacji pożytku publicznego zmienił się. Wcześniej wspomniany art. 27d ustawy podatkowej został uchylony, a w jego miejsce zaczął obowiązywać

art. 45c, który zawierał istotne zmiany. Od tamtego momentu podmiotem odpowiedzialnym za przekazywanie wpłat stał się naczelnik właściwego urzędu skarbowego – w zależności od miejsca zamieszkania, gdzie zostało złożone zeznanie podatkowe przez danego podatnika. W takiej sytuacji rola podatnika ograniczyła się tylko do wskazania w zeznaniu podatkowym konkretnej organizacji pożytku publicznego poprzez podanie jej numeru KRS wraz z kwotą nieprzekraczającą 1% podatku, którą zamierzał przekazać. Po wprowadzeniu tych zmian kwoty te zostały przekazywane odpowiednim organizacjom w terminie od maja do lipca roku następującego po roku podatkowym. Istnieje jeden warunek przekazania wspomnianej kwoty, którym jest całkowita zapłata podatku należnego będącego podstawą do obliczenia kwoty przekazywanej. Jest też jeden warunek ciążyący po stronie organizacji oczekującej na wpłatę. Taka organizacja musi znaleźć się w corocznym wykazie organizacji pożytku publicznego uprawnionych do otrzymania tego wsparcia. Co roku Dyktor Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego do 15 grudnia publikuje wykaz organizacji, które mają status organizacji pożytku publicznego i są uprawnione do otrzymywania wsparcia w postaci wpłat z 1,5% podatku.

Od momentu wprowadzenia możliwości przekazywania części podatku co roku obserwuje się znaczny wzrost zarówno przekazanych środków, jak i liczby podatników decydujących się na przekazanie części podatku. Największy można zauważyć w 2008 roku, kiedy liczba podatników wzrosła względem poprzedniego roku o 220%, tym samym wartość przekazanych kwot o 183%, co plasuje się na wysokości 298 milionów złotych (rys. 1).

Rys. 1. Środki przekazane na OPP w ramach mechanizmu 1% oraz liczba podatników przekazujących środki

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Dziuba, 2018, s. 46).

Powodem dynamicznego wzrostu wartości przekazywanych kwot były wprowadzone zmiany prawne, które ułatwiły proces udzielania wsparcia. Jedynie w roku 2010 odnotowano niewielki spadek wartości przekazanych kwot o 5%. Należy jednak podkreślić, iż przyczyn tego zjawiska nie należy upatrywać w obniżeniu aktywności podatników w zakresie przekazywania 1%, co jest potwierdzone 18-procentowym wzrostem liczby podatników dokonujących odpisu. Było nią zmniejszenie się ogólnej sumy podatku należnego za rok 2009, wynikające m.in. z wprowadzenia dwustopniowej skali podatkowej oraz redukcji obciążeń fiskalnych nałożonych na podatników. W ostatnich latach ze względu na podniesienie możliwości przekazywanej części podatku z 1% do 1,5% wartość przekazywanych na organizacje pożytku publicznego kwot jeszcze bardziej wzrosła. Podobnie cały czas wzrasta liczba jednostek ze statusem OPP, aktualna lista jest co roku publikowana (Dziuba, 2018, s. 46).

Mechanizm przekazywania części podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego stał się istotnym narzędziem wspierania trzeciego sektora w Polsce. Wprowadzenie początkowo 1%, a obecnie 1,5% podatku jako źródła finansowania dla organizacji pożytku publicznego znacząco przyczyniło się do zwiększenia ich wpływów finansowych i motywacji do uzyskiwania statusu OPP. Mechanizm ten nie tylko wspiera realizację ważnych społecznie celów, ale także promuje zaangażowanie podatników w wybór kierunku wykorzystania ich środków. Wraz z kolejnymi zmianami prawnymi i rosnącą świadomością społeczną można spodziewać się dalszego wzrostu zarówno liczby wspieranych organizacji, jak i przekazywanych kwot, co pozytywnie wpływa na rozwój sektora pozarządowego w Polsce.

6. Zakończenie

Przedstawiona analiza mechanizmu przekazywania 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego w Polsce pozwala na sformułowanie kilku kluczowych wniosków. Mechanizm ten okazał się niewątpliwym sukcesem, o czym świadczy rosnąca liczba podatników korzystających z tej możliwości oraz systematycznie zwiększająca się kwota przekazywanych środków. Jest to wyraźny sygnał rosnącej świadomości społecznej i chęci wspierania działań pożytku publicznego, a zmiana z 1% na 1,5% jeszcze bardziej wzmocniła ten pozytywny trend.

Wpływy z 1,5% stanowią obecnie znaczące, a dla wielu organizacji wręcz kluczowe źródło finansowania. Pozwalają one na realizację celów statutowych, rozwój działalności, a także na zwiększenie niezależności finansowej od dotacji państwowych czy grantów. Jest to zatem nie tylko transfer środków finansowych, ale także forma partycypacji obywatelskiej. Podatnicy zyskują realny wpływ na to, jakie inicjatywy społeczne są wspierane, co wzmacnia ich poczucie sprawczości i odpowiedzialności za dobro wspólne. Jednocześnie możliwość pozyskiwania środków z 1,5% stała się silnym bodźcem dla organizacji pozarządowych do ubiegania się o status OPP. Choć wiąże się to z dodatkowymi obowiązkami sprawozdawczymi i wymogami transparentności, korzyści finansowe i prestiż są dla wielu organizacji decydujące.

Tabela 1. Ocena mechanizmu wpłacania 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych na OPP

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
- wzmacnianie sektora OPP poprzez dodatkowe środki finansowe, - wzrost zaangażowania społecznego i odpowiedzialności obywatelskiej, - możliwość wyboru konkretnej organizacji, co zwiększa świadomość społeczną, - możliwość lepszego planowania budżetu przez OPP dzięki stałym wpływom	- ograniczone środki, 1,5% podatku nie zawsze wystarcza na realizację celów statutowych jednostki, - nierówny podział środków – bardziej popularne organizacje otrzymują więcej, - brak kontroli podatnika nad dalszym wydatkowaniem przekazanej kwoty	- zwiększenie świadomości społecznej na temat działalności organizacji <i>non-profit</i>, - możliwość rozszerzenia systemu na inne formy wsparcia, np. większe ulgi podatkowe, - rozwój OPP, co może prowadzić do większej skuteczności działań społecznych, - poprawa relacji między sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi	- możliwe nadużycia i brak transparentności w niektórych OPP, - uzależnienie OPP od odpisów podatkowych zamiast dywersyfikacji źródeł finansowania, - ewentualne zmiany w przepisach podatkowych mogą wpłynąć na możliwość przekazywania części podatku, - spadek wpływów do budżetu państwa, co może prowadzić do cięć w innych obszarach finansowanych z podatków

Źródło: opracowanie własne.

Patrząc w przyszłość, warto rozważyć dalsze uproszczenia, np. automatyczne przekazywanie 1,5% na wybraną OPP, jeśli podatnik nie złoży innej dyspozycji (z możliwością rezygnacji). Należy również dążyć do objęcia mechanizmem 1,5% szerszych grup podatników, np. emerytów i rencistów rozliczających się samodzielnie. Ważne jest także wspieranie mniejszych, lokalnych OPP, które często mają utrudniony dostęp do informacji i promocji, a ich działania są równie istotne dla lokalnych społeczności. Wpływy z 1,5% dla organizacji pozarządowych dobitnie pokazują, że odpowiedzialność społeczna jest kluczowym elementem we współczesnym świecie.

Podsumowując, mechanizm 1,5% podatku na rzecz OPP to efektywne narzędzie wspierania sektora pozarządowego i budowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Jego dalszy rozwój i popularyzacja, oparte na ciągłym doskonaleniu i szeroko zakrojonej promocji, mogą przynieść wymierne korzyści dla całego kraju. Warto kontynuować działania na rzecz ulepszania i promocji tego mechanizmu, aby w pełni wykorzystać jego potencjał dla dobra wspólnego.

Literatura

- Dziuba, J. (2018). Znaczenie odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w finansowaniu organizacji pożytku publicznego w Polsce. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, (363), 41-51.
- Krodkiewska-Skoczylas, E. i Żarlicka, G. (2015). Społeczna odpowiedzialność nie tylko biznesu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (378), 277-295. <https://doi.org/10.15611/pn.2015.378.22>

- Masternak, M. (2021). Prawne aspekty funkcjonowania organizacji pożytku publicznego. *Prawo i więź*, (34), 138-167. <https://doi.org/10.36128/priw.vi34.122>
- Piechota, G. (2011). *Organizacje pożytku publicznego – w drodze do społeczeństwa obywatelskiego?* Silesian Digital Library. Pobrano 5 lutego 2025 z <https://sbc.org.pl/en/dlibra/publication/33423>
- PKN. (b.d.). *ISO 26000 Guidance on Social Responsibility. Norma Międzynarodowa dotycząca społecznej odpowiedzialności*. Pobrano 5 stycznia 2025 z <https://www.pkn.pl/informacje/2013/09/iso-26000>
- podatki.gov.pl. (b.d.). *Jak przekazać 1,5% na OPP*. Pobrano 20 lutego 2025 z <https://www.podatki.gov.pl/pit/jak-przekazac-1-proc-na-opp>
- Smółkowska, U. (2011). *Wspieranie organizacji pożytku publicznego z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych*. Wydawnictwo Sejmowe dla Biura Analiz Sejmowych.
- Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U.2023.70 t.j.)
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U.2025.278 t.j.)
- Ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U.2024.295 t.j.)
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.2024.1491 t.j.)

Social Responsibility in the Form of Supporting Public Benefit Organisations in Terms of Income Tax

Summary: Supporting public benefit organisations by donating 1.5% of personal income tax plays an increasingly important role in society. The article analyses the type of such support in terms of social responsibility. It is a way that gives the possibility of indirect influence on the environment. In addition, the requirements and benefits of having the status of a public benefit organisation by the organisation are described. The proceeds from such payments as one of the sources of financing the activities of non-governmental organisations are discussed, with an indication of the possibility of spending the obtained funds. On the basis of the applicable legal acts, changes in the functioning of the mechanism for transferring 1.5% of personal income tax since the beginning of its introduction have been shown. The presented statistics illustrate the upward trend of taxpayers involved and the amounts paid. As a summary, a list of pros, cons, opportunities and threats of the development of such a mechanism has been presented.

Keywords: social responsibility, income tax, public benefit organisations